

Introduction to Rishonim (III)

Rashi

1. Rav Nissim Gaon (Qairawan, c. 990-1057)

ברכות דף יב ע"ב :

משנה. מזכירין יציאת מצרים בלילות. אמר רבי אלעזר בן עזריה : הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא. שנאמר : למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך. ימי חייך - הימים, כל ימי חייך - הלילות; וחכמים אומרים : ימי חייך - העולם הזה, כל - להביא לימות המשיח.

רב ניסים גאון :

זה ששנינו אמר רבי אלעזר בן (עזריה) [עזריה] הרי אני כבן שבעים שנה. מיפרשא מילתיה בפרק תפלת השחר (דף כח) במעשה שהיה בין רבן גמליאל ור' יהושע בעת שהסכימו חכמים להעביר את רבן גמליאל מגדולתו ולהמליך תחתיו את ר' אלעזר בן עזריה אמר והא בר תמניסרי אנא ולית לי חיוראתא אירחיש ליה ניסא והדרו ליה תמניסרי דארי חיוראתא והיינו דתנן אמר ר' אלעזר בן עזריה הריני כבן ע' שנה ולא בן שבעים :

2. Rabbenu Hananel (Qairawan, 965-1055):

רבינו חננאל למגילה דף יט ע"ב :

מתני' הכל כשרים לקרוא את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן רבי יהודה מכשיר בקטן מאן תנא חרש אפילו דיעבד לא ואוקמה רב מתנה לר' יוסי דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא ר' יוסי אומר לא יצא פירוש כיון שלא שמע הרי הוא כחרש לפיכך [לא יצא] ואמר ר' ודילמא מתניתין ר"י היא ולכתחלה הוא דלא הא דיעבד שפיר דמי ודחינן מדקתני חרש בהדי שוטה דשמעינן מיכן חרש דומיא דשוטה מה שוטה דיעבד פסול אף חרש נמי כן. ואמרין ודילמא הא כדאיתיה והא כדאיתיה כלומר אף על פי ששנאה כאחד כל אחד יש לו דרך [אחר] ודחינן מדסיפא רבי יהודה מכשיר בקטן רישא דפסיל בקטן לאו ר' יהודה היא דאם כן קשיא דר' יהודה אדר' יהודה ופריק כולה ר' יהודה היא ותרי גוונני קטן רישא בקטן שלא הגיע לחינוך והוא כדתנן בפרק יוה"כ תינוקות אין מענין אותן (לשעות) ביוה"כ אבל מחנכין אותן קודם שנה או שנתים כדי להרגילן למצות.....

Rashi:

1. כתובות דף ב ע"א :

/מתני'/. בתולה נשאת ליום הרביעי, ואלמנה - ליום החמישי; שפעמים בשבת בתי דינין יושבין בעיירות, ביום השני וביום החמישי, שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין.

רש"י :

בתולה נשאת ליום הרביעי - תקנת חכמים היא שתנשא ברביעי בשבת כדמפרש טעמא. שפעמים בשבת - אבתולה קאי.

בשני ובחמישי - אחת מעשר תקנות שתקן עזרא בבבא קמא בפרק מרובה (דף פב) מפרש לכולהו ולכך תקנו שתנשא ברביעי שאם היה לו טענת בתולים ישכים לב"ד בעוד כעסו עליו [ואם יש שהות בינתים יש לחוש] שמא יתפייס ותתקרר דעתו ויקיימנה ושמה היא זינתה תחתיו ונאסרה עליו כדילפינן (סוטה דף כח) מונסתרה והיא נטמאה ומתוך שיבא לבית דין יתברר הדבר כשיצא הקול שמא יבואו עדים ובגמר' פריך ותינשא באחד בשבת.

2. כתובות דף ה ע"ב:

יבעיא להו: מהו לבעול בתחלה בשבת, דם מיפקד פקיד או חבורי מיחבר? ואם תימצי לומר דם מיפקד פקיד, לדם הוא צריך ושרי, או דלמא לפתח הוא צריך ואסיר? ואם תימצי לומר לדם הוא צריך ופתח ממילא קאתי, הלכה כר"ש, דאמר: דבר שאין מתכוין מותר, או הלכה כרבי יהודה, דאמר: דבר שאין מתכוין אסור? ואם תימצי לומר הלכה כר' יהודה, מקלקל הוא אצל הפתח או מתקן הוא אצל הפתח? איכא דאמרי: ואם תימצי לומר דם חבורי מיחבר, לדם הוא צריך ואסור, או דלמא להנאת עצמו הוא צריך ושרי? ואם תימצי לומר להנאת עצמו הוא צריך ודם ממילא קאתי, הלכה כרבי יהודה או הלכה כר"ש? ואם תימצי לומר הלכה כר' יהודה, מקלקל בחבורה או מתקן בחבורה הוא? ואם תימצי לומר מקלקל בחבורה הוא, במקלקל הלכה כרבי יהודה

רש"י:

מהו לבעול בתחלה - לא שמיע להו הך מתניתא דלעיל א"נ שמיע להו ומיבעיא להו הלכה או אין הלכה.
מיפקד פקיד - כמו פקדון כנוס ועומד ואינו נבלע בדופני הרחם להיות יציאתו על ידי חבורה אלא שהפתח נעול בפניו ופותחין לו ויוצא.
או חבורי מיחבר - דם בתולים היוצא על ידי חבורה הוא בא שהדופן מתפרק מחברו.
אם תימצי לומר מיפקד פקיד - ואין בו משום חבורה כוונת המוציא למאי לדם הוא צריך ומתכוין להוציאו.
ושרי - דהא מיפקד פקיד.
או דלמא לפתח מתכוין - והרי הוא כבנין ואסור.
ואם תימצי לומר לדם הוא מתכוין - ולא לפתח ומיהו על כרחך פיתחא ממילא הוי.
הלכה כרבי יהודה - בדבר שאין מתכוין ואסור.
או כר"ש - ומותר וא"ת פסיק רישיה ולא ימות הוא הא פרכינן לה לקמן ומשנינן יש שבקיאין בהטיה ואין דם יוצא ואף אין פתח נפתח הלכך לאו פסיק רישיה ולא ימות הוא.
ואת"ל הלכה כרבי יהודה - אכתי איכא למיבעי דקיימא לן (שבת ד' קו) כי אמר רבי יהודה במתקן אבל במקלקל אינה מלאכה ויש לשאול על פתח זה אם תקון הוא אצלה או קלקול הוא אצלה שהבתולה חשובה מן הבעולה.

3. קידושין דף עג ע"ב:

אמן בעל מקח לומר לזה מכרתי ולזה אין מכרתי; במה דברים אמורים - בזמן שמקחו בידו, אבל אין מקחו בידו - אינו נאמן.

רש"י:

נאמן בעל המקח - סיפא דברייתא דלעיל.
לזה מכרתי כו' - אם שנים מעוררין על המקח זה אומר מכרתי לי וזה אומר לי מכרתי ושלי המקח לקמן מוקי ליה ששניהם נתנו לו דמים כל אחד ואחד דמים שלמים אחד מדעתו ואחד בעל כרחו. בזמן שמקחו בידו - דרמיא עליה למידק שלא לחזור לו מזה ולהחזיר לו דמיו ויתן המקח למי שלא נמכר לו דקם ליה במי שפרע הילכך מידק דייק.
אבל בזמן שאין מקחו בידו - ושניהם אוחזין בו אינו נאמן דכיון דלאו עליה רמיא תו לא דייק לזכור למי הוא.

4. רש"י, חולין דף נב ע"א :

בתרי גפי אסור - אלא אם כן עמד והלך, כתוב בהלכות גדולות כל היכא דבעי בדיקה כגון נפולה ושבורה ודרוסה דמיתכשרי בבדיקה ה"מ בדורות קמאי דהוו בקיאי למיבדק אבל אנן לא בקיאינן ולא סמכינן אנפשינן ולי נראה דאין לו לדיין אלא מה שענינו רואות ומותר לסמוך עליו דכתיב (דברים יז) ואל השופט אשר יהיה בימים ההם אבל הוא יזהר יפה ולהביא לפניו כל הטבחים וכל הבקיאין בדבר כי היכי דנימטייה שיבא מכשורא.

5. חולין דף קח ע"א :

מתני'. טיפת חלב שנפלה על החתיכה, אם יש בה בנותן טעם באותה חתיכה - אסור ; נייער את הקדרה, אם יש בה בנותן טעם באותה קדרה - אסור.

רבינו גרשום :

טיפת חלב שנפלה על חתיכה כו' כלומר הקדירה של בשר היתה אצל האור והיתה מבשלת ונפלה טיפת חלב על חתיכה של בשר בקדירה :

רש"י :

טיפת חלב שנפלה על החתיכה - בתוך הקדירה על אחת מן החתיכות ולא הגיס את הקדירה ולא נחלק טעם הטיפה אלא לאותה חתיכה בלבד.
אם יש בה בנותן טעם - באותה חתיכה כלומר שאין באותה חתיכה לבדה ששים לבטל הטיפה מיד נאסרת החתיכה ובשאר חתיכות דקדרה לא איירי תנא דמתני' ובגמרא פליגי בה אם חוזרת אותה חתיכה ואוסרתן או לאו.
נייער את הקדרה - הגיס בה מיד קודם שקבלה החתיכה טעם מן הטיפה דהשתא נתערבה הטיפה בכולן.
אם יש בה בני"ט באותה קדרה - כלומר אין כח בטיפה לאסור כולן אא"כ יש בני"ט ליתן בכל הקדרה.

שו"ת רש"י סימן שפב

הלב יודע טרד המצוי באגור ביקבים, על כן לצדק יכריעני אדוני ר' עזרא את קוצר מילי. וראשון דברים אני הנשאל שואל לו לשלום, ועל התוכחות הכתובות לא כדי אני להוכיח. אמנם אין מסרבין לגדוליסא והנני משיב להם לפי עטי.

מעידני עלי שמים וארץ שקבלתי מרבינו יצחק הלוי בשחיתת חולין בכל מקום ששנינו בה איסור בשר בחלב בנותן טעם, היה רגיל לומר לי לא גמרינן מהא מסכתא ולא עבדינן כוותיה. דהא סתמא מתניתין היא בע"זג דבשר בחלב במשהו, דתנן אילו אסורין ואוסרין בכל שהוא כו'. ומתורה הורה לי בשר בחלב במשהו. ואני לא נתתי לבי אז לחקור בדברים, והלא רבינו לא היה שונה מסכת ע"ז. וכשבתאי /וכשבאתי/ לכאן ועסקתי במסכת ע"ז והבנתי מתוכה, שאי אפשר להורות ממנה בב"ח במשהו מפני כמה טעמים... וכשחזרתי לגרמייזא דנתי לפני רבינו בכך...